

проблеми, шляхи модернізації: [у 2 т.]. К. : Поліграфсервіс, 2007. Т. 1. 2007. С. 196-210.

9. Фігурка М. В. Державне регулювання організаційних змін в теплоенергетиці житлово-комунального господарства України: дис. ... кандидата екон. наук: 08.00.03 / Фігурка Марія Василівна. Тернопіль, 2010. 225 с.

10. Чечетова Н. Ф. Гибкое развитие предприятий жилищно-коммунального хозяйства как одно из направлений выхода отрасли из кризиса / Н. Ф. Чечетова. 2003.

№ 1. С. 174-177.

In the article directions of resource saving and instruments of their realization light up in the sphere of centralized heat supply of energy on the example of the Ivano-Francovsk area. In detail problems and features of functioning of heat economy are analysed in areas and perspective alternatives of realization of projects in the cut of separate territorial units.

УДК 339.135

Синиця С. М., Ковбас І. М.

ОЦІНКА ТА АНАЛІЗ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНІВ КРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

У статті здійснено комплексну оцінку конкурентних переваг регіонів України на основі застосування методів багатофакторного статистичного аналізу; сформовано кластери, які об'єднують регіони із схожими показниками конкурентних переваг; обґрунтовано стратегічні напрями підвищення регіональної конкурентоспроможності в умовах поглиблення міжнародної інтеграції.

Ключові слова: конкурентоспроможність країни, конкурентоспроможність регіонів, європейська інтеграція, індекс глобальної конкурентоспроможності, кластери.

I. Вступ. Важливою передумовою забезпечення міжнародної конкурентоспроможності країни є її інституціональна складова (виробнича, ринкова інфраструктура, ефективна діяльність системи державних органів, зокрема правових, суспільних інституцій); ефективне регулювання економіки, швидкість та простота перебігу економічних процесів. Так, Японія, Сінгапур, Німеччина, Швейцарія – приклади країн, що досягли успіху в глобальній економіці не так завдяки наявним активам (ресурсам) та ідеям, як якості виконавчих процесів в них. В свою чергу що конкурентоспроможніша країна, то успішніша вона в залученні прямих іноземних інвестицій.

Слід відзначити таких відомих вітчизняних авторів як В. Будкін, Ю. Пахомов, А. Філіпенко, С. Кіресів та ряд інших, які досліджували проблематику національної конкурентоспроможності.

Нагальною проблемою, що потребує поетапного розв'язання, є збільшення диспро-

порцій соціально-економічного розвитку регіонів, низька конкурентоспроможність та інвестиційно-інноваційна активність. Невирішеність цієї проблеми істотно ускладнює реалізацію єдиної політики у сфері соціально-економічних перетворень, збільшує загрозу виникнення регіональних криз, дезінтеграції національної економіки; перешкоджає формуванню загальнодержавного ринку товарів і послуг; сприяє зниженню конкурентоспроможності національної економіки та її інтеграції у світове господарство в умовах глобалізації [1].

Саме в даному контексті особливої актуальності набуває проблематика регіональної конкурентоспроможності, яка полягає у здатності регіону створювати, розвивати та захищати власні конкурентні переваги.

II. Постановка завдання. Метою статті є узагальнення існуючого вітчизняного та зарубіжного досвіду у визначенні теоретичних засад підвищення конкурентоздатності країни за рахунок формування конкурентоспроможності її регіонів.

III. Результати дослідження. Актуальність проблем реальної конкурентоспроможності України на світовому та національному ринках різко зросла в 90-ті рр., коли лібералізація цін та зовнішньої торгівлі, приватизація державної власності поставила завдання створення необхідних умов щодо входження країни у світовий економічний простір та переходу до функціонування економіки в умовах жорсткої ринкової конкуренції. Відтоді кардинальне розв'язання проблеми національної конкурентоспроможності стало невіддільно пов'язане з долею вітчизняної економіки, її ймовірними досягненнями на шляху до ринкового типу гос-

подарування і досягненням більш глибокої та ефективної інтеграції в систему світового господарства [2].

Україні можна виділити два основних варіанти її інтеграційної стратегії: вектор європейської інтеграції – членство в ЄС та вектор, націлений на співробітництво з країнами Співдружності незалежних держав і Чорноморського економічного співробітництва.

Світова економічна криза надзвичайно сильно вплинула на розвиток країн світу та на Україну зокрема.

У рейтингу Всесвітнього економічного форуму за 2009-2010 рр. Україна посіла 82-у позицію серед 133-ох країн – і впала на 10 позицій. Після періоду відносної стабільності рейтингу у 2006-2008 рр. (69, 73 і 72-е місце відповідно), країна опинилась у дев'ятій десятці країн, де вона перебувала до цього.

При цьому, як і у рейтингу за минулий рік, Україна знаходиться у групі латиноамериканських та африканських країн, що розвиваються [3].

Європейська інтеграція надає нові можливості для України та її регіонів. Разом з тим, інтеграція України у глобальний та європейський економічний простір може завдати істотних негативних соціально-економічних наслідків для тих регіонів, які не виробили власної стратегії конкурентоспроможності та не забезпечили формування відповідної суспільної ідеології конкурентоспроможності.

Виходячи із вищезазначеного на сьогоднішній день втілення інтеграційних намірів України та забезпечення національної конкурентоспроможності зокрема, обов'язково вимагає перегляду ролі регіонального фактору в даному контексті, адже в умовах глобалізації та міжнародної конкуренції економічний розвиток держави це не просто загальний показник, а пряма залежність від спроможності кожного регіону країни успішно конкурувати на світовому ринку.

Конкурентний регіон, за визначенням Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) – “це такий, що може привабити й підтримати успішні компанії та забезпечити вищі стандарти життя жителів регіону. Кваліфікована праця й інвестиції прагнуть “втекти” з неконкурентних регіонів до більш конкурентних”. Таким чином, держава має в першу чергу бути націлена на усунення диспропорцій між регіонами, стимулювати розвиток, оцінювати можливості та забезпечувати державну підтримку[4].

У 2010 році Всесвітній економічний форум (ВЕФ) і Фонд «Ефективне Управління» провели третє дослідження конкурентоспроможності областей України. Цього разу кількість регіонів у вибірці було збільшено з п'ятнадцяти до двадцяти адміністративно-територіальних одиниць. Ці регіони сумарно виробляють приблизно 90% українського ВВП. Характеристика регіонів України здійснювалась за допомогою індексу глобальної конкурентоспроможності (ІГК). З 2004 року ІГК став головним індексом ВЕФ для вимірювання національної конкурентоспроможності. Він увібрав у себе основні новітні економічні ідеї щодо конкурентоспроможності й, з урахуванням складності процесу економічного ростання, бере до уваги зважене середнє значення великої кількості різних складників, кожний з яких відображає один з аспектів конкурентоспроможності. Складники, згруповані у 12 складових конкурентоспроможності (рис. 1) [3].

Користуючись даним індексом сформуємо рейтинг регіонів України (рис. 2).

Провідне місце в рейтингу посідає місто Київ, що має 4,21 бали. За Кисвом з незначним відставанням іде Дніпропетровська область, яка набрала 4,12 балів. Далі йдуть дві пари областей: Закарпатська і Львівська області і АР Крим з Донецькою областю. Замикає умовну групу лідерів Харківська область, яка набрала 4,04 бали.

До другої групи можна віднести області, значення індексу конкурентоспроможності яких дорівнює або є трохи меншим за середній бал двадцяти областей (3,97). Так, Полтавська, Черкаська і Хмельницька області йдуть одна за одною, Запорізька, Одеська, Луганська і Херсонська області також ідуть щільною групою, набравши бали від 3,90 до 3,95.

У третій групі представлені шість областей, які отримали найнижчі бали. Волинська, Рівненська та Івано-Франківська області. Сумська, Житомирська і Вінницька області замикають регіональний рейтинг.

Більшість регіонів зберегли свої місця в рейтингу конкурентоспроможності за 2009-2010 рр. порівняно з минулим роком. Винятком стали три області, які суттєво змінили свої позиції в рейтингу: Запоріжжя з другого місця перемістилося на 11-е, АР Крим з 14-о на п'яте, а Закарпатська область з 15-о на третє. Такі зміни, насамперед, пояснюються результатами опитування керівників підприємств, на основі

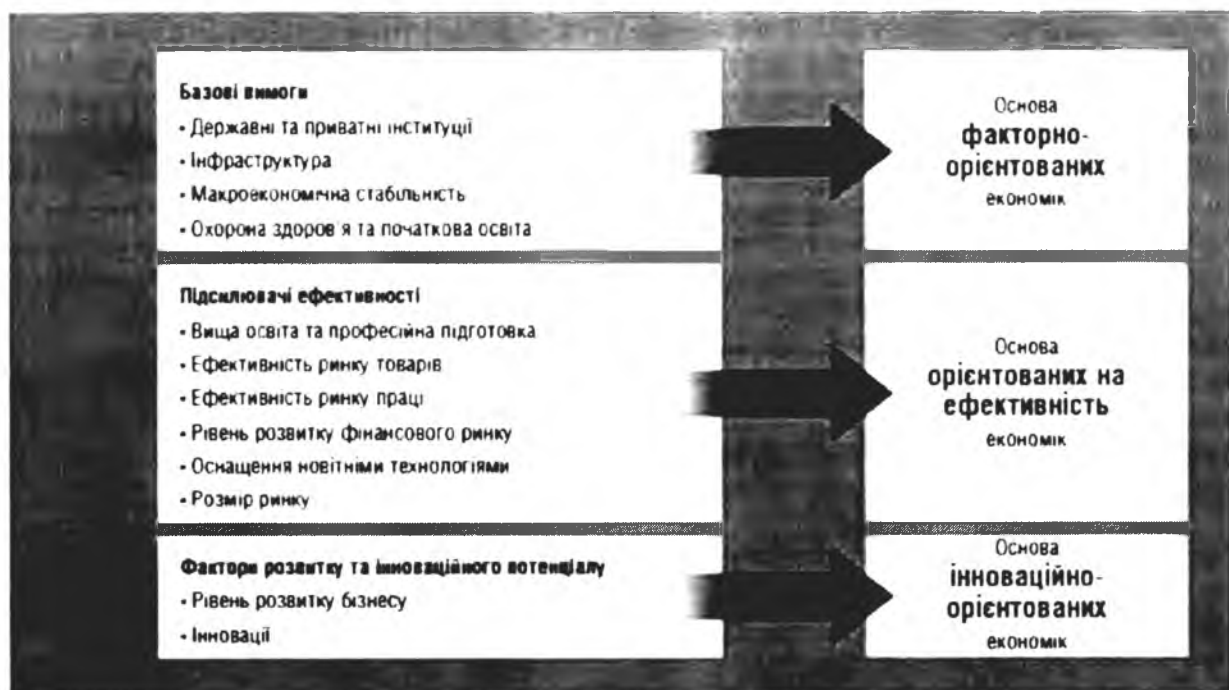

Рис. 1. Двадцять складових конкурентоспроможності

Рис. 2. Індекс регіональної конкурентоспроможності 2009-2010 рр.

яких формуються статистичні дані, що є основою складових ІГК, які могли значно покращити або погіршити оцінку ситуації в регіоні [3].

На регіональному рівні розробку і впровадження органами державного управління та місцевого самоврядування механізмів підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів необхідно визнати ключовими засадами регіональної політики.

У процесі розробки стратегій регіонального розвитку виникає потреба групування обла-

стей України з метою виявлення подібних областей за рівнем конкурентоспроможності, що дозволить розробляти для кожної групи типові заходи державної політики підвищення конкурентоспроможності регіонів. Здійснене групування найповніше можна із застосуванням методів багатомірного порівняльного аналізу. Такий аналіз дає можливість поглибити знання про сформовані класифікаційні групи, виявити закономірності в статистичних сукупностях, одиниці яких описуються відносно ве-

ликим набором ознак. Шляхом виділення найбільш подібних параметрів (ознак) досягається групування (табл. 1) [4].

ально-економічного розвитку. Як свідчать результати попереднього аналізу, області України володіють різним рівнем конкурентоспро-

Таблиця 1

Характеристика кластерів областей України, згрупованих за показниками регіональної конкурентоспроможності

№ кластера	Області, що є членами кластера	Евклідова відстань до відповідного центру кластера	Характеристика кластера
I	м.Київ	0	Регіон з найвищим рівнем конкурентоспроможності економіки
II	Дніпропетровська	75514,67	Області з високим рівнем конкурентоспроможності економіки (центр кластера - Харківська обл.)
	Луганська	32026,53	
	Львівська	16286,19	
	Одеська	32739,16	
	Харківська	0	
III	Донецька	41045,04	Області з середнім рівнем конкурентоспроможності (центр кластера – Київська обл.)
	АРК	20993,02	
	Вінницька	7858,75	
	Запорізька	12618,23	
	Київська	0	
IV	Полтавська	22049,73	Області з низьким рівнем конкурентоспроможності (центр кластера – Закарпатська обл.)
	Волинська	16663,66	
	Житомирська	14637,78	
	Закарпатська	0	
	Івано-Франківська	18495,37	
	Кіровоградська	11453,17	
	Миколаївська	3568,04	
	Рівненська	5349,35	
	Сумська	5186,93	
	Тернопільська	8789,96	
	Херсонська	8145,54	
	Хмельницька	18726,47	
	Черкаська	15919,88	
Чернівецька	30018,91		
Чернігівська	9404,387		

Провідна роль у досягненні конкурентної стійкості регіону належить кластерам.

Саме кластери створюють критичну масу для успіхів регіону. Отже, одним із завдань органів влади є виявлення потенціалу кластеризації регіону.

Окремим напрямом підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів України визначимо реалізацію регіональних стратегій соці-

можності і тому вимагають різних стратегій стимулювання процесів розвитку.

У відповідності з вищенаведеною сегментацією, перший кластер (м. Київ) можна охарактеризувати як лідера за рівнем конкурентоспроможності, для якого характерними є високий рівень соціально-економічного розвитку, наявність значних конкурентних переваг і високий рівень ефективності використання наявного потенціалу.

Відповідно, головними напрямками державної політики для цього кластеру визначимо підтримку досягнутого рівня конкурентоспроможності, здійснення широких програм реінвестицій доходів у розвиток регіону, стимулювання найперспективніших галузей економіки (інноваційної діяльності, телекомунікацій тощо), розширення зовнішньої торгівлі продуктами інтелектуальної власності.

Другий кластер (Луганська, Дніпропетровська, Донецька, Львівська, Одеська, Харківська області) характеризується високим рівнем конкурентних позицій, розвинутою інфраструктурою і значними потенційними перспективами соціально-економічного розвитку. Переважна більшість областей цього кластеру використовують наявні переваги високої інвестиційної привабливості. Тому стратегічними завданнями регіональної політики щодо цих регіонів визначимо збереження і посилення факторів конкурентоспроможності, стимулювання зарубіжних інвестицій у високотехнологічне виробництво, націленість на лідерство у розвитку конкурентних позицій.

Для третього кластеру (АРК, Запорізька, Київська, Полтавська, Вінницька області) характерними є високі потенційні можливості до швидкого зростання конкурентоспроможності, значні потреби у фінансових ресурсах, насамперед для розвитку інфраструктури.

Стратегічними завданнями політики підвищення конкурентоспроможності для цих областей є збільшення обсягів іноземних інвестицій за рахунок інтенсивного агресивного маркетингу інвестицій, підвищення інвестиційної привабливості регіонів за рахунок полегшення доступу інвесторів до об'єктів інвестування, розвиток інфраструктури та підвищення рівня ефективності використання наявних соціально-економічних та природних ресурсів як необхідної важливої передумови покращання конкурентних переваг.

Четвертий кластер (Волинська, Житомирська, Закарпатська, Івано-Франківська, Кіровоградська, Миколаївська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька, Чернігівська області), враховуючи характеристику основних факторів його конкурентної привабливості, можна охарактеризувати як регіони з низьким рівнем конкурентоспроможності, низьким рівнем перспективності розвитку бізнесу, низьким рівнем прибутків і конкурентоспроможності під-

приємств. Для цих регіонів доцільним є впровадження заходів державної політики, спрямованих на недопущення згортання ділової активності і відходу з ринку зарубіжних та вітчизняних інвесторів шляхом впливу на ті фактори, які мають вирішальне значення для підвищення конкурентоспроможності [4].

IV. Висновки. Провівши певні дослідження в галузі конкурентоспроможності регіонів України слід визначити, що країна на шляху економічної інтеграції повинна докласти великих зусиль для покращення своїх конкурентних позицій. Коротко можна назвати основні показники, які на мою думку слід підвищувати:

- удосконалити чинне законодавство з метою зближення його з законодавством ЄС у сфері конкурентної політики, а також закріпити єдиний загальнодержавний підхід до забезпечення соціально-економічного розвитку усіх регіонів України;

- розробити стратегії конкурентоспроможності кожного без винятку регіону в межах стратегії соціально-економічного розвитку регіону;

- створювати конкурентну продукцію, а не створювати умови для просування неконкурентної;

- залучати іноземний капітал, проте досить обережно, адже краще якщо національний (а не зарубіжний) капітал є основою як національної, так і регіональної конкурентоспроможності, про що свідчить світовий досвід розвинених держав;

- забезпечувати регіони чинниками виробництва;

- формувати комплекс споріднених галузей, що забезпечують діяльність провідних експортоорієнтованих галузей економіки;

- розвивати інфраструктуру бізнесу;

- збільшувати виробничий та науково-технічний потенціал регіону, підвищувати кваліфікацію кадрів;

- збільшувати внутрішню мотивацію застосування інноваційної політики;

- покращувати стан економіки в депресивних регіонах, підтримувати успішні;

- розвивати і розмішувати підприємства із випуску товарів народного споживання, для яких країна може стати єдиним ринком, чого не можна досягти в межах окремого регіону;

- маневрувати паливно-енергетичними ресурсами, запасами, тарифами;

– розвивати транспортну мережу міжнародного призначення;

– розвивати міжрегіональні маркетингові центри як основні ланки оптової торгівлі для крупних економічних регіонів.

Слід запам'ятати, що для регіональної конкурентоспроможності не стільки важливим є запас надзвичайних факторів виробництва, а вмiле та успішне використання наявних.

Проведені дослідження дають можливість оцінити конкурентоспроможність регіонів України та перспективи їх розвитку, і як наслідок впровадження активної державної політики України та інвестиційно-інноваційних процесів зокрема.

І. Афендікова В. І. Проблеми регіонального розвитку в контексті європейської інтеграції України та глоба-

лізації // В. І. Афендікова // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.investplan.com.ua>

2. Малащук Д.В. Пріоритетні заходи щодо забезпечення конкурентоспроможності економіки України // Д. В. Малащук // Актуальні проблеми економіки. 2005. № 1(43). С. 22-31.

3. Ізосімова Н. Звіт про конкурентоспроможність України 2010. – с. 23, 27-28.

4. Писаренко С. М. Конкурентоспроможність регіонів України в умовах поглиблення міжнародної інтеграції. С. М. Писаренко, С. Р. Семів, Н. Ю. Федоришин // Наукові праці: Науково-методичний журнал. Т. 72. Вип. 59. Економічні науки. Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2007. С. 58-63.

The complex estimation of competitive advantages of Ukrainian regions is carried out on the basis of multifactor statistical analysis methods application; clusters which unite regions with the alike indexes of competitive advantages are formed; strategic directions of regional competitiveness increase in the conditions of deepening of international integration are grounded.

УДК 364.48:330.341.1

Гречаник Б. В.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ В СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМАХ

Проведено аналіз та оцінку основних показників, які кількісно відображають різні аспекти наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання. Виявлено залежності між деякими чинниками формування інноваційного макроклімату та обґрунтовано закономірності їх впливу на інноваційну активність в соціально-економічних системах

Ключові слова: соціально-економічні системи, інновації, діловий клімат, інноваційний клімат, інноваційна активність, інноваційна діяльність.

І. Вступ. Основною домінантою економіки ХХІ століття (або “інформаційної економіки”) справедливо вважається виражена і наростаюча інноваційна активність в усіх її сферах і ланках. Сьогодні очевидним є той факт, що в умовах глобалізації економік країн, жорсткої конкуренції на світових ринках, зростання попиту на “традиційні” та “новітні” енергоресурси, скорочення “життєвого циклу” виробництва продукції саме інноваційна діяльність соціально-економічних систем – точніше результати такої діяльності – формують високий рівень їх конкурентоспроможності, і тим самим забез-

печують для них можливість подальшого функціонування та розвитку. Слід зауважити, що дане твердження є справедливим для соціально-економічних систем будь-якого рівня: так, для макросистем високий рівень їх конкурентоспроможності забезпечує “лідерство” національним економікам цих країн, для систем мезорівня — “успішність” та “самодостатність” регіональних і муніципальних утворень (високий рівень “якості життя” населення в регіонах), на мікрорівні — вищий рівень доходності діяльності суб'єктів господарювання [1; 2].

Водночас, незважаючи на очевидність даного твердження, “справжні” інновації в економіці України поки що є “fata morgana”, а прогресуюча “анемія інноваційної діяльності” вітчизняних підприємств вказує на наявність глибоких і системних проблем у цій сфері. Особливо насторожує той факт, що за останні десять років, протягом яких в економічно розвинених країнах спостерігалось щорічне зростання інноваційної активності, як за кількісними, так і за якісними показниками (що дозволило цим країнам в основному завершити процес формування власних Національних Систем Інновацій (NSI)), в Україні у сфері генерування, продукування, впровадження і поширення інновацій ситуація практично не змінилась